

Nr 37

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående formerna för den statliga representationen.

I de till allmänna beredningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 663 av fru *Hamrin-Thorell m. fl.* och II: 843 av fru *Nettelbrandt m. fl.* hemställes att riksdagen i en skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en utredning av formerna för den statliga representationen och i vilken mån särskild ersättning för representationsarbete bör utgå.

Motionärerna framhåller att diplomatfruarnas arbetsinsatser till en del erkänts av staten. Lönesystemet för utlandstjänstemännen är för närvarande så utformat att lönen är mindre för ogift tjänsteman än för gift. Det är dock enbart den gifte tjänstemannens ökade kostnader för hustrun och hennes representationsarbete som ersätts. I de fall hustrun har en arbetsinkomst minskas mannens behovsprövade lön. Mannens utlandstjänstgöring innebär för hustrurna ofta en viss ekonomisk belastning. Många diplomatfruar har yrkesutbildning och ofta även studieskulder. Genom att de mycket sällan kan ta arbete på stationeringsorten förlorar de arbetsinkomst och pensionsförmåner.

Arbetsinsatser görs även av landshövdingarnas fruar. Deras uppdrag som ordförande eller styrelseledamot i föreningar är i princip frivilliga. Uppdragen innebär inte bara många sammanträden utan också ofta ett aktivt deltagande i förberedelse och genomförande av olika arrangemang. Härtill kommer representation som kräver mycket hushållsarbete. En enkät visade att ingen av de fruar som haft yrkesarbete utom hemmet före utnämningen har kunnat behålla sitt arbete någon längre tid efter utnämningen. Detta innebär inkomstbortfall och förlust av pensionsrättigheter. Statliga och kommunala arbetsgivare har till och med i flera fall vägrat tjänstledighet för att fullgöra uppgifterna i länet.

Staten tillgodogör sig avsevärda arbetsinsatser av ifrågavarande stats-tjänstemäns hustrur utan att ge ersättning för dem till den som utför arbetet. På längre sikt måste enligt motionärerna representationshustrusystemet avvecklas. För de diplomater och landshövdingar där den andra maken inte kan göra insats såsom representationshustru måste en annan form av assistans vid representationen utformas. När man vid länsreformen övergår till större län bör man överväga om inte residensen, som ofta är föga praktiska som bostäder, kunde bli enbart representationsvåningar. Staten borde där ge landshövdingen ekonomiska möjligheter att anställa en värd samt

Bihang till riksdagens protokoll 1967. 11 saml. Nr 37

att anlita särskild köks- och städpersonal. Detsamma gäller på längre sikt ambassaderna.

Även i det korta perspektivet anser motionärerna det otillfredsställande att vissa gifta kvinnor tvingas underkasta sig mannens yrkesval till men för egna uppgifter som småbarnsmamma eller yrkeskvinna. Då förändring på kort sikt inte är möjlig, bör man förbättra situationen för diplomaters och landshövdingars makar genom att ge dem ersättning för deras insatser och genom att bevilja dem som är statstjänstemän tjänstledighet för att kunna fullfölja sina uppgifter.

Motionärerna förordar att en utredning tillsätts med uppgift att utreda i vilka former och i vilken utsträckning statlig representation är motiverad samt på vilket sätt och i vilken omfattning särskild ersättning härför skall utgå.

Utskottet

I motionerna hemställes om utredning av formerna för statlig representation och i vilken mån ersättning för representationsarbete bör utgå.

Avlöningssystemet för tjänstemän inom utrikesrepresentationen omlades 1963 samtidigt som utrikesförvaltningens organisation och personalbehov översågs efter förslag i betänkande avgivet av UD-utredningen (SOU 1963:3). Översynen av utlandslönerna hade uppdragits åt utrikesförvaltningens lönenämnd och avsåg huvudsakligen att komma fram till ett system för avvägningen av de sammanlagda förmånerna vid en befattning utomlands, med vilket avsedd löneställning och standard kunde nås med minsta utrymme för subjektivt färgade bedömningar. Då det inte kunde komma i fråga att fixera utlandslönerna på så hög nivå att hänsyn ej behövde tas till tjänstemännens civilstånd etc. ansågs att utlandslönerna måste vara behovsprövade med av tjänstemännen upprättade budgeter som grund. Utöver den fastställda normallönen föreslogs att vid utlandstjänstgöring skulle utgå särskilda utlandsförmåner i vilka bl. a. barnbidrag, utbildningsbidrag, barnresebidrag och hemresebidrag ingick. Vidare föreslogs att medel för representation skulle utgå i form av särskilda bidrag från ett särskilt för ändamålet anvisat anslag. Till representationskostnader hänfördes i första hand utgifter för den gästfrihet, som tjänstemannen ansågs bära utöva samt för bl. a. extra tjänarhjälp. Representationsbidraget föreslogs utgå för viss befattning och avvägas med hänsyn till gift befattningshavares behov. Det skulle fastställas av Kungl. Maj:t efter förslag av lönenämnden. Någon differentiering med hänsyn till tjänstemannens civilstånd föreslogs inte. Vid remissbehandling av lönenämndens förslag förordades från några instanser att bidragen skulle differentieras enär bl. a. hustruns arbetsinsats i annat fall inte skulle bli kompenserad. Lönenämnden ansåg dock att indirekta kostnader till följd av representation skulle beaktas vid lönesättningen och ej vid bestämmande

av representationsbidragets storlek. Departementschefen (proposition nr 75 år 1963 s. 134) delade lönenämndens uppfattning samt anförde att riktlinjerna för regleringen av representationskostnaderna syftar till ett fastare lönesystem med hänsyn tagen till skiftande förhållanden på olika stationeringsorter. Nämndens förslag tillstyrktes. Riksdagen godkände efter hemställan av statsutskottet (utlåtande nr 125 år 1963) riktlinjerna för lönesystemet.

Sedan 1966 handlägger statens avtalsverk frågor om utlandstjänstemännens och även landshövdingarnas löner, vilka omfattas av avtalen med de olika personalorganisationerna. För sändebud skall enligt avtalet finnas bostad med utrymme och möbler för representation. Även landshövdingar har fri bostad. Däremot omfattas inte representationsförmånerna av något avtal utan dessa regleras direkt genom respektive departement.

Enligt vad som upplysts från utrikesdepartementet uppgår det största representationsbidraget till 75 000 kronor (för ambassadören i Washington) och det minsta till 1 000 kronor. Från kommunikationsdepartementet har upplysts att representationsbidrag för landshövdingar för närvarande utgår med 31 000 kronor för befattningshavare i Stockholm, Göteborg och Malmö och med 28 000 kronor i övriga län. Beloppen baseras på beräkningar av reella utgifter för representation för tiden 1955—1956 och har sedan endast indexreglerats. De avser att vara ett bidrag till de faktiska kostnaderna.

Utskottet har erfarit att kommunikationsministern uppvaktats av representanter för landshövdingarnas hustrur med önskemål om att tjänstledighet skall kunna beviljas dem som är statstjänstemän.

Med hänsyn till vad som anförts finner utskottet att vid den relativt nyligen företagna omläggningen av lönesystemet för utlandstjänstemännen de synpunkter motionärerna framfört beaktats beträffande diplomaternas hustrur och deras arbetsinsatser. I fråga om landshövdingarnas hustrur finner utskottet inte påkallat att en utredning tillsättes.

Utskottet vill dock understryka att möjlighet bör beredas för de diplomaters och landshövdingars hustrur som är statstjänstemän att erhålla tjänstledighet för att kunna utföra de uppgifter som följer av deras ställning.

Utskottet hemställer med anledning av vad som anförts,

att de likalydande motionerna I: 663 och II: 843 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 9 maj 1967

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Hellebladh, Eric Gustaf Peterson, Axel Kristiansson*, fru Hultell, herrar Helge Karlsson, Wååq*, fru Diesen, fru Hamrin-Thorell och fru Landberg*;

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm, fru Jäderberg, herrar Hamrin i Kalmar, Svensson i Kungälv, Dickson, Rimås, Wikner, Larsson i Borrby, Nordgren*, fru Ekroth, herrar Hansson i Piteå och Josefson i Arrie.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Eric Gustaf Peterson*, fru *Hamrin-Thorell* och herr *Hamrin* i Kalmar, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

I motionerna hemställes — — — (lika med utskottet i det första stycket)
— — — bör utgå.

Den statliga representationen innefattar en rad viktiga arbetsuppgifter som måste utföras. Hittills har man ofta låtit den representerande tjänstemannens hustru sköta dessa arbetsuppgifter. Detta system blir allt svårare att upprätthålla, eftersom tjänstemännens hustrur allt oftare har ett eget yrke, ibland med lång utbildning och studieskulder. Det nuvarande representationssystemet innebär i dagens läge ofta att hustrun får sluta sitt arbete för att utföra arbetsuppgifterna för sin mans representation utan ersättning. Detta kan inte anses tillfredsställande. Inte heller kan man räkna med att systemet över huvud taget kan fungera i framtiden.

Avlöningssystemet för tjänstemän inom utrikesrepresentationen omlades 1963. Då det inte kunde komma i fråga att fixera utlandslönerna på så hög nivå att hänsyn ej behövde tas till tjänstemannens civilstånd ansågs att utlandslönerna måste vara behovsprövade med av tjänstemännen upprättade budgeter som grund. Utöver den fastställda normallönen föreslogs att vid utlandstjänstgöring skall utgå särskilda utlandsförmåner. Vidare föreslogs att medel för representation skulle utgå i form av särskilda bidrag från ett särskilt för ändamålet anvisat anslag. Någon differentiering med hänsyn till tjänstemannens civilstånd föreslogs inte. Utrikesförvaltningens lönenämnd som utförde utredningen anförde att indirekta kostnader till följd av representation skulle beaktas vid lönesättningen och ej vid bestämmande av representationsbidragets storlek.

Oavsett var eventuella kostnadsersättningar bör föranleda tillägg i representationsanslaget eller förändrad lönesättning rör det sig här endast om ersättning för extra *kostnader* för representation. Behovet av ersättning för

arbetsinsatser i samband med representationen har inte beaktats. För landshövdingarnas hustrur har problemet över huvud taget inte diskuterats. Dessa två tjänstemannakategorier är för övrigt endast exemplifieringar. Problemet med den statliga representationen berör praktiskt taget alla högre tjänstemän.

Utskottet delar därför motionärernas uppfattning att en utredning om formerna för den statliga representationen och för vilka ersättningar som skall ges för arbetet med representationen är väsentlig. Särskilt viktig ter sig utredningen med tanke på att man i framtiden kan vara tvungen att anlita andra personer än de representerande tjänstemännens hustrur för arbetsuppgifterna i samband med representationen. Man kan också vänta att de tjänstebostäder som nu utrustas främst med tanke på representation i framtiden inte längre kommer att utnyttjas som bostäder utan används enbart för representationsändamål.

Utskottet har erfarit att kommunikationsministern uppvaktats av representanter för landshövdingefruarna med önskemål om att tjänstledighet skall kunna beviljas dem som är statstjänstemän för att fullgöra representationsuppgifter. Utskottet anser att det över huvud taget inte bör kunna ifrågasättas att tjänstledighet inte beviljas för sådana ändamål. Det kan diskuteras om tjänstledighet för representationsuppgifter inte bör anses vara tjänstledighet för offentligt uppdrag. Dessutom bör det utredas i vad mån fullgörandet av representationen bör tillgodoräknas som tjänsteår för pension.

Utskottet får under åberopande av vad som ovan anförts hemställa,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 663 och II: 843 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning av formerna för den statliga representationen och i vilken mån särskild ersättning för representationsarbete bör utgå.